

Euroopan maaseudun
kehittämisen maatalousrahasto:
Eurooppa investoi maaseutualueisiin

Elinkeino-, liikenne- ja
ympäristökeskus

Kumppanuudella ruokasektorille vuorovaikutusta ja innovatiivisuutta – KURVI, hankenumero 75702

Toteuttajat

Hallinnoija: Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu Oy,

Osatoteuttajat: Helsingin yliopisto Ruralia-instituutti ja Luonnonvarakeskus

Kaakkois-Suomen
ammattikorkeakoulu

HELSINGIN YLIOPISTO
RURALIA-INSTITUUTTI

Luke
LUONNONVARAKESKUS

Yhteenveto hankkeesta

Kumppanuudella ruokasektorille vuorovaikutusta ja innovatiivisuutta – KURVI -hanke kehitti ruoka-alaa ja siihen läheisesti liittyviä toimialoja laaja-alaisen yhteistyön keinoin Etelä-Savossa. Hankkeen konkreettisenä tavoitteena oli välittää ja tuottaa uutta tietoa ja työkaluja ruoka-alan yrityksille yritystoiminnan kehittämiseksi sekä tarjota em. yrityksille mahdollisuuksia laaja-alaiseen verkostoitumiseen, tuoda ruoka-alan valtakunnallisen tason kehittämistoimet alueella hyödynnettäviksi yhteistyöllä ja luoda Etelä-Savon ruokasektorin edistämiseen uusi yhteistyömalli.

Hankkeen toimenpiteet jakautuivat kolmeen työpakettiin, joista ensimmäinen keskittyi ruoka-alan yritysten liiketoimintamahdollisuuksien edistämiseen, erityisesti uusien mallien, toimintatapojen, teknologioiden ja ennakoitiedon avulla. Hankkeessa järjestettiin ajankohtaisista aiheista Ruokaketjun tulevaisuustärskyt ja demo-tilaisuuksia, joissa välitettiin uutuustietoa sekä tuotantoon että tuotteiden markkinointiin. Tilaisuuksien asiasisällöistä tehtiin myös videoita, jotta tieto olisi mahdollisimman laajan joukon saatavilla.

Toisen työpakettikokonaisuuden pääpaino oli valtakunnallinen yhteistyö ja valtakunnallisen hankkeiden ja kehittämisen mahdollisuuksien tuominen alueen ruoka-alan yrittäjille. Yhteistyötä tehtiin 28 hankkeen kanssa järjestämällä yhteisiä tilaisuuksia, tiedottamalla hankkeista Etelä-Savoon sekä Etelä-Savon ruoka-alasta hanketoimijoille.

Hankkeessa tuotettiin Etelä-Savon ruokasektorista kaksi tilastotietoaineistoa, joissa kuvataan ruoka-alan liikevaihto, henkilöstö ja toimipisteiden määrä toimialoittain. Viimeisimmän tilastoaineiston, tilastot vuodelta 2018, mukaan Etelä-Savossa oli reilu 2700 ruoka-alan toimipistettä ja niiden liikevaihdon arvo oli lähes miljardi euroa. Ruoka-alan koordinaatiohankkeen valtakunnallista ruoka-alan tilastointia varten koottiin Etelä-Savon tiedot. Luomualan kehittäjiä pyynnöstä hankkeen toimesta koostettiin Luomu Etelä-Savossa -katsaus, joka käännettiin englanniksi, Organic food in South Savo. Etelä-Savon elintarvikealan jatkojalostuksen edistämiseksi työstettiin Elintarvikkeiden tuotekehitys ja asiantuntijapalvelut -selvitys.

Paikallisen ruoan käyttöä edistää sen löydettävyyys. Valtakunnallisen Aitoja Makuja -sivuston yrityshakemisto on yksi väylä lähiruoan löydettävyyden edistämiseen. Sivustolle on koottu eri hankkeissa eteläsavolaisten yritysten tietoja. Hankkeessa on tarkastettu ja ylläpidetty yritysten tietoja sivustolla.

Etelä-Savon ruokasektorin yhteistyön kehittäminen ja voimavarojen yhdistäminen oli kolmannen työpaketin keskeisin asia. Etelä-Savon ruoka-alan yhteistyön tiivistyminen näkyy konkreettisesti Etelä-Savon elintarviketalouden kehittämisyhdistys Ekoneum ry:n toiminnassa. Hankkeen yhteistyön kehittämisen tuloksena Ekoneumiin liittyi kaksi uutta jäsentä: Etelä-Savon Koulutus Oy vuoden 2020 alusta ja ProAgria Etelä-Savo vuoden 2021 alusta. Yhteistyön edistämisen tuloksena voidaan pitää myös kiinnostuksen heräämistä Etelä-Savon ruoka-alan klusterin perustamiseen. Etelä-Savon maakuntaliiton ELMO-hankkeen kanssa järjestettiin yhteistyössä ruokaklusterityöpajoja, jotka innostivat Ekoneum ry:n jäsenet käynnistämään Klusterilla elinvoimaa Etelä-Savon ruoka-alalle -hankkeen. Hankkeen keskeisenä tavoitteena on ruokaklusterin perustaminen Etelä-Savoon.

Etelä-Savon ruoka-alan tiedonvälityskanavaksi lanseerattiin Uusia tuulia Etelä-Savon ruoka-alalle uutiskirje, joka toimitettiin seitsemän kertaa kunkin hankevuoden aikana. Nykyisessä laajassa uutisvirrassa on hyvä välittää tärkeimmät ruoka-alasta ja Etelä-Savon tapahtumista kertovat tiedot kootusti.

Hankkeelle asetetut määrälliset tavoitteet saavutettiin hyvin ja toimenpiteitä tehtiin suunniteltua enemmän. Hankkeen toimenpiteiden aineistot ja julkaisut on koottu hankkeen kotisivuille:

www.xamk.fi/kurvi

Loppuraportti 1.10.2018–31.12.2021

1. Hankkeen tavoitteet

Kumppanuudella ruokasektorille vuorovaikutusta ja innovatiivisuutta – KURVI -hanke kehittää ruoka-alaa ja siihen läheisesti liittyviä toimialoja laaja-alaisen yhteistyön keinoin Etelä-Savossa. Hanke tunnistaa yritysten kehittämistarpeita ja edistää yhteistyöllä yritysten kehittämis- ja uudistumismahdollisuuksia ja uusia liiketoimintamahdollisuuksia. Ruoka-alan yhteistä osaamispotentiaalia ja tietämystä laajennetaan yhteistyötoimin osana biotaloutta ja edistetään uusia aloitteita sekä toimia jalostusarvon nostamiseksi luomu- ja luonnontuotteet mukaan lukien.

Hankkeen konkreettiset tavoitteet ovat:

- välittää ja tuottaa uutta tietoa ja työkaluja biotalousalan, erityisesti ruoka-alan, yrityksille yritystoiminnan kehittämiseksi sekä tarjota em. yrityksille mahdollisuuksia laaja-alaiseen verkostoitumiseen
- tuoda ruoka-alan valtakunnallisen tason kehittämistoimet alueella hyödynnettäviksi yhteistyöllä
- luoda Etelä-Savon ruokasektorin edistämiseen uusi yhteistyömalli

2. Toteutus

Hankkeen toteutus jakautui kolmeen työpakettiin, joista ensimmäinen keskittyi ruoka-alan yritysten liiketoimintamahdollisuuksien edistämiseen, erityisesti uusien mallien, toimintatapojen, teknologioiden ja ennakoitiedon avulla. Toisen kokonaisuuden pääpaino oli valtakunnallinen yhteistyö ja valtakunnallisen hankkeiden ja kehittämisen mahdollisuuksien tuominen alueen ruoka-alan yrittäjille. Etelä-Savon ruokasektorin yhteistyön kehittäminen ja voimavarojen yhdistäminen oli kolmannen työpaketin keskeisin asia.

Työpaketti 1. Uusia mahdollisuuksia liiketoimintaan ja verkostoitumiseen

"Tulevaisuustärskyt" yli toimialarajojen

Tavoite: Kohderyhmät saavat uusinta tietoa tulevaisuusnäkymistä, ennakoinnista, uusista teknologioista ja menetelmistä toimintansa kehittämiseksi ja yhteistyömahdollisuuksien lisäämiseksi.

Hankkeen toimenpiteet:

Ruokaketjun tulevaisuustärskyt – visioita viljelyyn, jalostukseen ja kauppaan 22.3.2019 Mikkelisissä. Tilaisuudessa Reijo Karhinen esitteli maataloudesta tekemäänsä selvitystyötä ja keinoja ruoantuotannon kannattavuuden nostamiseen. Professori Juha Helenius toi tilaisuuteen näkökulmia tulevaisuuden ruokatuotannosta, jalostuksen edustaja leipomoalalta ja kaupan alan edustaja kaupan alalta. Tilaisuuden yhteydessä ruoka-alan yrittäjät esittelivät toimintaansa ja esittelypöydillä oli myös tietoa käynnissä olevaista ruoka-alan hankkeista ja hanketoimijoista. Tauolla oli tilaisuus maistella Grüne Woche –kokin Teemu Kaijasen ja ruokatuoteasiantuntija Mervi Kukkosen valmistamia tarjoiluja. Tilaisuuden teeman mukaisesti tarjolla oli ruokauutuuksia mm. lupiinikahvia.

Tilaisuuteen osallistui 75 henkilöä paikan päällä ja 25 etäyhteydellä. Paikan päällä olleista henkilöistä 25 oli yrittäjiä. ProAgria Etelä-Savo keräsi tilaisuuden osallistujilta palautetta kyselyllä. Tilaisuutta pidettiin onnistuneena. Kiteytys palautteesta: monipuolinen ohjelma ja ruokatarjoilut punottu ohjelmallisesti mukaan tapahtumaan, iltapäivän juoksutus tarjosi mahdollisuuden käydä hyviä keskusteluja eri toimijoiden kanssa.

KURVI-hankkeen lisäksi tilaisuutta oli toteuttamassa neljä muuta Euroopan maaseudun kehittämisen maatalousrahaston ja Etelä-Savon ELY-keskuksen rahoittamaa hanketta: Kilpailukykyä kasviyrityksiin – KIPAKKA, ProKasvu, Ravinnepiika ja Unelmakauppa – elintarvikkeesta euroja ja hanketoteuttajina myös ProAgria Etelä-Savo ja Etelä-Savon maa- ja kotitalousnaiset.

Ruokaketjun tulevaisuustärskyt – Visioita vastuullisuuteen 13.11.2019 Mikkeliässä. Yleisluennon aiheesta "Vastuullisuus haastaa ruokaketjun toimijoita" piti emeritus professori Sirpa Kurppa Luonnonvarakeskuksesta. Esko Rissanen Hyvätuuli Highlandista toi alkutuotannon ja jalostuksen näkemyksen vastuullisuudesta tilaisuuteen. Kaupan alalta asiaa valoitti K-kauppias Esa Kettunen Savonlinnasta. Foodwestiltä tutkimuspäällikkö Milla Alanära kertoi kuluttajien vastuullisuustutkimuksesta. Tilaisuuden lopuksi keskusteltiin vastuullisuusteemasta panelistien kanssa.

Tilaisuuteen oli koottu esittelypisteisiin tilaisuuden teemaan liittyviä hankkeita ja yrityksiä.

Ohjelmassa oli ruokamaistiaiset, joihin restonomiopiskelijat olivat valmistaneet hävikkiruoosta monenlaisia tarjottavia.

Osallistujia tilaisuudessa oli paikan päällä 39 ja etäyhteydellä 8. Osallistujista yrittäjiä oli 6.

Tilaisuuden osallistujilta kerättiin palautetta. Palaute oli erittäin positiivista, kokonaisarviointi tilaisuudesta oli 4,5 (asteikolla 1-5).

Visioita vastuullisuuteen -tilaisuus toteutettiin yhteistyössä Ilmastonmuutokseen varautuminen maataloudessa -valtakunnallisen koordinaatiohankkeen kanssa.

Ruokaketjun tulevaisuustärskyt - Etelä-Savon ruoka-ala nyt ja tulevaisuudessa - webinaaritalaisuudessa 15.9.2020 esiteltiin hankkeen koostamat Tilastotietoja Etelä-Savon ruoka-alasta ja Etelä-Savon luomukooste. Tilaisuudessa kuultiin myös ajankohtaiskatsaukset

ruoka-alan toimintaan: yritystoiminnasta kertoi johtaja Juha Pulliainen Etelä-Savon ELY-keskuksesta, alkutuotannosta toiminnanjohtaja Vesa Kallio MTK Etelä-Savosta ja ruokapalveluista keittiömestari Teemu Kaijanen Vaiha Oy:stä. Tilaisuus toteutettiin etäyhteydellä Teams-kokouksena ja siihen osallistui 33 henkilöä, joista yrittäjiä oli 2.

Ruokaketjun tulevaisuustärskyt – Visioita vesiviisauteen järjestettiin webinaarina 16.11.2020. Tilaisuudessa tutkija Kirsi Usva Luonnonvarakeskuksesta kertoi suomalaisyritysten vesivastuullisuudesta ja vesivastuusitoumuksista ja Etelä-Savon ELY-keskuksen vesienhoidon asiantuntija Juho Kotanen Etelä-Savon vesivaroista ja veden laadusta. Laatupäällikkö Marita Leskinen kertoi HKScan Mikkelin näkökulmasta veden merkityksestä liha- ja ruokatalon toimintaan. LUT-yliopiston professori, erotustekniikan osastonjohtaja Mari Kallioinen esitteli lopuksi vesiteknologian ratkaisuja vastuulliseen vesijalanjälkeen ja uusiin liiketoimintamahdollisuuksiin. Tilaisuuteen ilmoittautui 22 henkilöä, joista yrityksen edustajia 2. Otavia streemasi vesitilaisuuden ja teki siitä tallenteen, joka on katsottavissa hankkeen kotisivulta.

Tavoite: 3 tilaisuutta/vuosi, 6 tilaisuutta hankkeen aikana, 30 osallistujaa/vuosi

Toteutunut: Tulevaisuustärskyt toteutettiin vuosina 2019 ja 2020. Yhteensä järjestettiin 4 tilaisuutta, osallistujia yhteensä 202, joista yrittäjiä 35. Vuonna 2021 Ruokaketjun Tulevaisuustärskyt -tilaisuuksia on järjestetty Uudistuva ja kasvava Etelä-Savon ruoka-ala – URAKKA -hankkeessa.

Konkretiaa demonstraatio-tilaisuuksien avulla

Tavoite: Uusien menetelmien ja ilmiöiden tuominen ruokasektorin tietoisuuteen ja sovellusmahdollisuuksien löytämiseksi/arvioimiseksi.

Hankkeen toimenpiteet:

Digitaalisuus alkuperän ja tuotetiedon kertomisessa –teemaan liittyen kolme demotilaisuutta eri puolilla Etelä-Savoa.

Tilaisuuksien teemat:

Liiketoimintainnovaatiot ja digitaalisuus 28.3.2019 Savonlinna, asiantuntijaluento ”Mistä liiketoimintainnovaatiot syntyvät? Yrittäjän erilaiset tavat miettiä ja toteuttaa liiketoiminnan kehittämisen seuraavaa askelta”, tutkimuspäällikkö Juho Pesonen, Itä-Suomen yliopisto.

Digitaalinen markkinointi ja sen hyödyntäminen 3.4.2019 Pieksämäki, asiantuntijaluento: ”Tuoreet eväät digitaaliseen markkinointiin”, tutkimuspäällikkö Juho Pesonen, Itä-Suomen yliopisto.

Asiakkaiden verkkokäyttäytyminen ja sen hyödyntäminen yrityksen viestinnässä 4.4.2019 Mikkeli, asiantuntijaluento: ”Asiakkaiden verkkokäyttäytyminen”, tutkimuspäällikkö Johanna Heinonen, Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu

Asiantuntijaluennot taltioitiin ja ne ovat katsottavissa Xamk Matkailu ja Ruoka YouTube-kanavalla. <https://www.youtube.com/channel/UCfKVa6dKjXthz-rZSiYijKA/videos>. Videoiden näyttökerrat ovat 70 - 1 348 (luvut tarkistettu 10.1.2022).

Tilaisuudet järjestettiin yhteistyössä Digillä dialogia – ruokatuottajien ja asiakkaiden kohtaaminen -hankkeen kanssa ja niihin osallistui 18 henkilöä, joista yrittäjiä oli 3.

Kaistasekaviljely ja traktorin automatiikka –esittelytilaisuus 31.10.2019 Juvalla. Tilaisuuden teoriaosuudessa Luonnonvarakeskuksen erikoistutkija Juha Backman kertoi automatiikan hyödyntämisestä viljelyssä ja erikoistutkija Sari Himanen kaistasekaviljelystä.

Teoriaosuuksien jälkeen tutustuttiin traktorisimulaattorin avulla, miten automatiikkaa voidaan hyödyntää viljelytoimenpiteissä pellolla. Kaistasekaviljelyyn tutustuttiin pellolta otettujen valokuvien ja videotallenteiden avulla.

Tilaisuuteen osallistui 9 henkilöä, joista 5 oli yrittäjiä. Yhteistyökumppanina tilaisuuden toteutuksessa oli SUREVEG-hanke.

Luomusta kilpailuvaltti -tilaisuus toteutettiin webinaarina 25.11.2020. Savon Koulutus kuntayhtymästä Anu Arolaakso kertoi asiakkaiden toiveista luomuraaka-aineiden käyttöön ravintolapalveluissa ja esitteli Luomua ravintola -palvelua. Härmän Rati yrityksen edustaja Juha Ollila kertoi heidän luomuraaka-aineiden käytöstä.

Webinaari tallennettiin ja siitä tehtiin video, joka on katsottavissa hankkeen sivulta. Tilaisuuteen oli ilmoittautunut 16 henkilöä, joista 11 oli ruokapalvelujen / yritysten edustajia.

Kaalien tuholistorjunnan tehostaminen kukkivilla kaistoilla sekä houkutus- ja kumppanikasveilla –tilaisuus toteutettiin webinaarina 4.2.2021 yhteistyössä KASVIS- ja VILLE -hankkeiden kanssa. Tilaisuuteen osallistui 71 henkilöä.

Peltoteknologia-päivä 21.7.2021 Juvalla. Maaperäaiheisen teemapäivän aikana esittelyssä olivat maaperäskannaus, drone ja NIR maa-analyysi. Tilaisuudessa sai tietoa ja vinkkejä sekä esiteltiin koneita ja laitteita. Teemapäivä live-streemattiin Facebookiin.

Peltoteknologia-päivän osallistujista ei koottu erillistä osallistujalistausta. Tapahtumasta otetussa kuvassa lienee suurin osa tilaisuuteen tuolla hetkellä osallistuneista henkilöistä, noin 30. Arviolta puolet osallistujista oli yrittäjiä.

Tapahtuman järjestivät KURVI-hanke yhteistyössä Hiili hallintaan – ravinne ruokkimaan – HIHAT, NEFERTITI, Digiportaat - digitalisuudella kasvua liiketoimintaan ja Ilmastomuutokseen varautuminen maataloudessa – valtakunnallinen koordinaatiohanke (VILLE) -hankkeiden kanssa.

Tutustumisretki kehitysyritys SavoGrow:n tuotekehitystiloihin 25.11.2021 Suonenjoelle. Tutustuttiin SavoGrow:n tarjoamiin palveluihin elintarvikkeiden tuotekehitykseen elinkeinoasiamies Olli Kokanderin ja tuotekehittäjä Jaana Kapustamäen johdolla. Laatuasiantuntija Petri Hanhineva piti asiantuntijaluennon omavalvonnasta ja millaisia vaatimuksia omavalvonta tarkoittaa elintarvikehuoneiston osalta.

Retkelle osallistui 10 henkilöä, joista 5 oli yritysten edustajia.

Tuotetut demovideot:

1. **Viljelyn monimuotoistaminen – kukkivat kaistat keräkaalilohkon reunoilla ja kastelukaistoilla.** Videolla kerrotaan vihanneslohkojen monimuotoisuuden lisäämisen mahdollisuuksista kukkivien kasvustojen avulla. Video on tuotettu yhteistyössä Kestävät kasvinsuojeluratkaisut ja monimuotoisuuden edistäminen kasvituotannossa (KASVIS) -hankkeen kanssa.
2. **Maaperäskannauksen esittely: Veristech & SoilOptix.** Videolla esitellään kahden eri toimijan maaperäskannauslaitteistoja ja sitä, kuinka maaperäskannauksen tuloksia voidaan käytännössä hyödyntää. Video on tuotettu yhteistyössä Hiili hallintaan – ravinne ruokkimaan (HIHAT) -hankkeen kanssa.
3. **Höyry- ja kuumavesikäsitteilyn testaus rikkakasvien torjunnassa.** Videolla demonstroidaan höyry- ja kuumavesikäsitteilyn tehoa Steamrator Oy:n laitteistolla luomuporkkanapellolla sirkkalehtivaiheen rikkakasveihin. Video on tuotettu yhteistyössä Hiili hallintaan – ravinne ruokkimaan (HIHAT) -hankkeen kanssa.
4. **Leevi-tuotekehitystila.** Videolla esitellään Mikkelissä Etelä-Savon ammattiopistossa olevan Leevi-tuotekehitystilan laitteistot, palvelut ja mahdollisuudet elintarvikkeiden jatkojalostukseen. Video on tuotettu yhteistyössä Luonnoneväistä elinvoimaa Etelä-Savoon – hankkeen kanssa.
5. **Mansikkarobottivideo** (valmistuu alkuvuonna 2022). Videolla esitellään kehitteillä olevaa mansikan poimintarobottia. Videota on työstetty yhteistyössä Robottiikka mansikan sadonkorjuussa -hankkeen kanssa.

Tavoite: 1-2 tilaisuutta/vuosi, 4 tilaisuutta hankkeen aikana, 35 yritystä osallistuu.

Toteutunut: Yhteensä 8 tilaisuutta, joihin osallistui noin 150 henkilöä, joista noin 50-70 yritysten edustajaa.

Demo-tilaisuuksien lisäksi tehtiin neljä erillistä demo-videota, jotka julkaistiin vuonna 2021. Lisäksi yhden vuoden 2022 alussa julkaistavan videon valmisteluissa oltiin mukana.

Työpaketti 2. Etelä-Savo yhteistyöllä osaksi valtakunnallista ruoka-alan kehittämistoimintaa

Aluetyö valtakunnallisen ruokasektorin toiminnassa ja kansallinen verkottuminen

Tavoite: Vahvistaa Etelä-Savon tunnettuutta ja roolia kansallisten ja alueellisten ruoka-alan toimenpiteiden yhteensovittamisessa, koordinoinnissa, yhteistyössä, työnjaossa ja tiedonvaihdossa. Tuoda lisätietoa ja mahdollisuuksia alueen yrittäjille valtakunnallisten ja muiden keskeisten hankkeiden toiminnasta ja tuloksista.

Hankkeen toimenpiteet:

KURVI-hanke on tehnyt laajasti yhteistyötä valtakunnallisten ja maakunnallisten hankkeiden kanssa: tiedonvaihto, tiedotus toimenpiteistä, yhteisten tilaisuuksien järjestäminen

- Ruokasektorin koordinaatiohanke (Turun yliopiston Brahea-keskus, Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelma 2014-2020): yhteisiin aluetoimijoiden kokouksiin osallistuminen, tiedonvaihto ja tiedonvälitys ruoka-alan tapahtumista. Aluetilaisuus "Ruoka-ala kasvuun Etelä-Savossa" 15.5.2019 Mikkelissä.
- Biotalous tutuksi Rajupusu Leader –alueen kunnissa -hanke (Rajupusu Leader, Euroopan maaseudun kehittämisen maatalousrahasto): seurantaryhmän jäsenyys.
- Digillä dialogia – ruokatuottajien ja asiakkaiden kohtaaminen -hanke (Kakkois-Suomen ammattikorkeakoulu, EAKR, AIKO-rahoitus), yhteistyö "Digitaalisuus alkuperän ja tuotetiedon kertomisessa" –teemaan liittyen kolme demotilaisuutta: Liiketoimintainnovaatiot ja digitaalisuus 28.3.2019 Savonlinna, Digitaalinen markkinointi ja sen hyödyntäminen 3.4.2019 Pieksämäki, Asiakkaiden verkkokäyttäytyminen ja sen hyödyntäminen yrityksen viestinnässä 4.4.2019 Mikkelä.
- Digiportaatiot - digitalisuudella kasvua liiketoimintaan -hanke (Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu, Etelä-Savon ELY-keskus, Euroopan sosiaalirahasto (ESR): "Peltoteknologiapäivä"-demotilaisuuden järjestäminen yhdessä 21.7.2021 Juvalla.
- D.O. Saimaa – Food & Culture 2019–2021 -hanke (Mikkelin kehitysyritys Miksei Oy, EAKR): ohjausryhmän jäsenyys.
- Elinkeinot murroksessa (ELMO2) - Etelä-Savon maakunnallinen toimeenpanohanke (Etelä-Savon maakuntaliitto, EAKR): Ruokaklusterityöpajojen suunnittelu ja toteutus yhteistyössä 13.11.2020, 3.12.2020 ja 11.12.2020.
- Hiili hallintaan – ravinne ruokkimaan -hanke, HIHAT (ProAgria Etelä-Savo, Euroopan maaseudun kehittämisen maatalousrahasto): "Peltoteknologiapäivä"-demotilaisuuden järjestäminen yhdessä 21.7.2021 Juvalla. Demo-videoiden "Maaperäskannauksen esittely: Veristech & SoilOptix" ja "Höyry- ja kuumavesikäsitteilyn testaus rikkakasvien torjunnassa" tuottaminen yhteistyössä.
- Hungry for Finland – Ruokamatkailun tuotteistaminen (Haaga-Helia, Euroopan maaseudun kehittämisen maatalousrahasto): hankkeen työpajoihin osallistuminen, tiedonvälitys hankkeen toimenpiteistä mm. valtakunnallinen ruokamatkailukilpailu
- Ilmastomuutokseen varautuminen maataloudessa – valtakunnallinen koordinaatiohanke (VILLE) (Luonnonvarakeskus, Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelma 2014-2020): tiedonvälitys, yhteistyö "Ruokaketjun tulevaisuustärskyissä – visioita viljelyyn, jalostukseen ja kauppaan" 22.3. 2019, "Ruokaketjun tulevaisuustärskyissä – visioita vastuullisuuteen" 13.11.2019, "Kaalien tuholistorjunnan tehostaminen kukkivilla kaistoilla sekä houkutus- ja kumppanikasveilla" -webinaari 4.2.2021 ja "Peltoteknologiapäivä"-demo-tilaisuus 21.7.2021 järjestämisessä.
- Kaistasekaviljely ja kierrätysravinteet monimuotoisessa ja resurssitehokkaassa luomuvihannestuotannossa (SUREVEG) –hanke (Luonnonvarakeskus, CORE Organic ERA-NET, Maatilatalouden kehittämisrahasto): "Kaistasekaviljely ja traktorin automatiikka" demotilaisuuden toteuttaminen yhdessä 31.10. 2019.
- Kestävät kasvinuojeluratkaisut ja monimuotoisuuden edistäminen kasvituotannossa (KASVIS) (Luonnonvarakeskus, Euroopan maaseudun kehittämisen maatalousrahasto Varsinais-Suomen, Satakunnan ja Etelä-Savon ELY-keskukset, Apetit Oy ja Maiju ja Yrjö Rikalan puutarhasäätiö): ja demo-videon "Viljelyn monimuotoistaminen – kukkivat kaistat keräkaalilohkon reunoilla ja kastelukaistoilla" tuottaminen yhdessä.
- Kilpailukykyä kasviyrityksiin – KIPAKKA (ProAgria Etelä-Savo, Euroopan maaseudun kehittämisen maatalousrahasto): yhteistyö "Ruokaketjun tulevaisuustärskyt – visioita viljelyyn, jalostukseen ja kauppaan" –tilaisuuden 22.3.2019 järjestämisessä

- Luomubuumi – Lisää luomutuotteita rohkeilla kokeiluilla ja paremmalla osaamisella (Luonnonvarakeskus, Euroopan maaseudun kehittämisen maatalousrahasto): yhteydenpito, tiedonvaihto, tiedotusyhteistyö. Aluetilaisuuden ”Luomubuumi – lisää luomutuotteita” –työpajan toteuttaminen yhdessä 15.10.2019.
- Luonnoneväistä elinvoimaa Etelä-Savoon (Etelä-Savon Koulutus Oy Esedu, Investointihanke Euroopan aluekehitysrahasto, EAKR, Oppimisympäristön kehittämishanke Euroopan sosiaalirahasto, ESR): demo-videon ”Leevi-tuotekehitystila” tuottaminen yhdessä.
- Maaseudun toimijoiden hankintaosaaminen vahvaksi – MAHVA (Turun yliopiston Brahea-keskus, Euroopan maaseudun kehittämisen maatalousrahasto): tiedonvälitys, yhteisen tilaisuuden ”Mitä Etelä-Savo kuljettaa ja miten” 24.9.2019 järjestäminen.
- MarketWise (Fennopromo Oy, Euroopan maaseudun kehittämisen maatalousrahasto): yhteydenpito, tiedonvaihto, tiedotusyhteistyö, hanke mukana ”Ruoka-ala kasvuun Etelä-Savossa” -tilaisuudessa 15.5.2019.
- NEFERTITI Project Networking European Farms to Enhance Cross Fertilisation and Innovation Uptake Through demonstration (hanketta koordinoi ranskalainen ACTA, Suomesta mukana SeAMK ja ProAgria Etelä-Pohjanmaa, Horisontti 2020, Yhteiskunnalliset haasteet -osio): ”Peltoteknologiapäivä”-demo-tilaisuuden järjestäminen yhdessä 21.7.2021.
- Pienistä puroista suuria väyliä –hanke (Fennopromo Oy, MMM): yhteistyö aluetilaisuuden ”Yritykset kohtaavat toisensa 1. PuroMeetti”-webinaari 29.10.2020 järjestämisessä.
- ProKasvu (ProAgria Etelä-Savo, Euroopan maaseudun kehittämisen maatalousrahasto): yhteistyö ”Ruokaketjun tulevaisuustärskyt – visioita viljelyyn, jalostukseen ja kauppaan” – tilaisuuden 22.3.2019 järjestämisessä
- Ravinnepiika (ProAgria Etelä-Savo, Euroopan maaseudun kehittämisen maatalousrahasto): yhteistyö ”Ruokaketjun tulevaisuustärskyt – visioita viljelyyn, jalostukseen ja kauppaan” – tilaisuuden 22.3.2019 järjestämisessä.
- Robotiikka mansikan sadonkorjuussa (Luonnonvarakeskus, EMR maaseudun innovaatioryhmät EIP): demo-videon ”Mansikkarobottivideo” tuottaminen yhteistyössä.
- Ruoka-ala kasvuun – tehoa kehittämistoimintaa yhteistyön kautta, pk-neuvontahanke ja pk-vientihanke (Ruokavirasto, MMM): tiedotus uutiskirjeessä, hanke mukana ”Ruoka-ala kasvuun Etelä-Savossa” -tilaisuudessa 15.5.2019.
- Ruokavienti kasvuun –hankkeen Iskussa maailmalle –kasvuohjelma (Aava & Bang, MTK / MMM): tiedotus hankkeesta
- Superhyvä (Foodwest Oy, Manner-Suomen maaseutuohjelma 2014-2020): tiedonvälitys, hanke mukana ”Ruoka-ala kasvuun Etelä-Savossa” -tilaisuudessa 15.5.2019.
- Unelmakauppa – elintarvikkeesta euroja –koulutushanke (ProAgria Etelä-Savo / Maa- ja kotitalousnaisten piirikeskus, Euroopan maaseudun kehittämisen maatalousrahasto): yhteistyö ”Ruokaketjun tulevaisuustärskyt – visioita viljelyyn, jalostukseen ja kauppaan” – tilaisuuden 22.3.2019 järjestämisessä.
- Älykäs ja kansainvälinen Etelä-Savo – Mikroista kasvua (MikroX) –hanke (Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu, Euroopan aluekehitysrahasto): Etelä-Savon Maakuntaliiton toimeksiantona Ekoneum ry ja KURVI-hanke oli mukana käynnistämässä Etelä-Savon ruoka-alan rakenteiden kuvaamista. Sidosryhmätilaisuus 30.3.2020.

Aluetilaisuudet:

Ruoka-ala kasvuun Etelä-Savossa -tilaisuus, 15.5.2019 Mikkeliissä. Tilaisuudessa tarkasteltiin pk-elintarvikeyrityksien kehittämistä lähiruoan, luomun ja luonnontuotteiden näkökulmista. Tilaisuudessa esiteltiin sekä hankkeiden tarjoamat mahdollisuudet (KURVI, Superhyvä, Luomubuumi, Ruokaviraston pk-neuvonta- ja vientihanke) että kuultiin kehittämistyöhön tarjolla olevasta rahoituksesta. Konkreettisenä esimerkkinä Teron Tuoretorin Tero Puikkonen

ja Arctic Natural Products -yrityksen Heidi Gustafsson kertoivat kehittämistyön mahdollisuuksista ja haasteista.

Tilaisuus toteutettiin yhteistyössä Ruokasektorin koordinaatiohankkeen (Manner-Suomen maaseudun kehittämissuunnitelma 2014-2020), Superhyvän (Euroopan maaseudun kehittämisen maatalousrahasto), Luomubuumin (Euroopan maaseudun kehittämisen maatalousrahasto) ja Ruokaviraston pk-neuvonta- ja vientihankkeen kanssa (MMM). Osallistujia oli 26, joista yrittäjiä 7.

Palautekyselyyn vastasi 3 henkilöä. He kokivat saaneensa uutta tietoa ja hyödyllisiä kontakteja, arvosana 4 (1-5). Tilaisuuden onnistumisen itsearviointi: tilaisuudessa oli monipuolisesti esillä niin hankkeiden kuin rahoittajien (ELY) mahdollisuuksia tukea yrityksiä kehittämistyössä.

Mitä Etelä-Savo kuljettaa ja miten -tilaisuus 24.9.2019 Mikkeliässä. Tilaisuudessa pohdittiin kuljetusten järjestämistä, miten niitä voisi yhdistellä eli kuljetusten optimointia, ruokakuljetuksiin liittyviä haasteita ja mahdollisuuksia. Tilaisuuteen osallistui 28 henkilöä, joista 6 oli yrittäjiä.

Tilaisuus toteutettiin yhteistyössä Maaseudun toimijoiden hankintaosaaminen vahvaksi - MAHVA -hankkeen ja Mikkelin kehitysyritys Miksei Oy:n kanssa.

Kuljetustilaisuuden päätteeksi käytiin Mikkelin kehitysyritys Miksei Oy:n hankinta-asiantuntija Ilkka Liljanderin johdolla paneelikeskustelu aiheesta "Miten kuljetuksia voisi kehittää?". Panelisteina olivat Mia Hassinen, Mikkelin ruoka- ja puhtauspalvelut, Seppo Hujanen, Essote, Jani Kaartinen, Itä-Suomen Palvelutukku, Heikki Lappalainen, SKAL Itä-Suomi Oy ja Päivi Toivari, Juvan kunta.

Luomubuumi – lisää luomutuotteita –työpaja 15.10.2019 Mikkeliässä. Työpajassa kerrottiin, millaisia markkina-aukkoja selvityksen perusteella luomulle löytyy kotimaan päivittäistavarakaupasta ja esiteltiin ulkomaista luomutuotetarjontaa sekä ideoitiin uusia luomutuotteita ja keskusteltiin yritysten tuotekehitystarpeista. Tilaisuuteen osallistui 21 henkilöä, joista yrittäjiä oli 5.

Tilaisuus järjestettiin yhteistyössä Luomubuumi-hankkeen kanssa.

Yritykset kohtaavat toisensa 1. PuroMeetti-webinaari 29.10.2020. Pienistä puroista suuria väyliä –hanke (Fennopromo Oy, MMM) järjesti neljä yritysten tapaamista eli PuroMeettiä, joista yksi oli suunniteltu järjestettäväksi Mikkeliässä. Ensimmäinen tapaaminen järjestettiin koronatilanteen vuoksi etäyhteydellä ZOOM-webinaarina.

Tilaisuuden järjestelyissä Etelä-Savossa oli mukana Kumppanuudella ruokasektorille vuorovaikutusta ja innovatiivisuutta – KURVI –hanke.

Tavoite: Valtakunnallisten hankkeiden 6 aluetilaisuuden järjestämisessä yhteistyökumppanina.

Toteutunut: Valtakunnallisten hankkeiden 4 aluetilaisuuden järjestämisessä toimittu yhteistyökumppanina vuosina 2019-2020. Vuonna 2021 aluetilaisuudet on järjestetty Uudistuva ja kasvava Etelä-Savon ruoka-ala – URAKKA -hankkeessa.

Tiedontuotanto Etelä-Savon ruokasektorista

Tavoite: Alueen ruokasektorin sekä pk-yritysten näkyvyyden parantaminen ja ruokasektoria koskevan tiedon saatavuuden edistäminen.

Hankkeen toimenpiteet:

Tilastotietoja Etelä-Savon ruokasektorista

Hankkeessa tuotettiin Tilastotietoja Etelä-Savon ruokasektorista. Tilastot on esitetty aihepiireittäin: ruokasektorin yritykset, maatalo- ja puutarhayritykset, peltokasvien tuotanto, puutarhatuotanto, kotieläintalous, luomutuotanto, mehiläistalous, luonnonmarjat ja -sienet, kalastus ja kalanviljely, riistasaalis ja ammattikeittiöt.

Tilastoaineiston 28.6.2019 tiedot perustuvat uusimpiin käytettävissä olleisiin lukuihin vuodelta 2017 ja 2018.

Tilastoaineiston 15.9.2020 tilastot perustuvat uusimpiin käytettävissä olleisiin lukuihin vuodelta 2018 ja 2019.

Tilastojulkaisut on tallennettu hankkeen sivuille (xamk.fi/kuarvi) ja Ekoneum ry:n sivuille (ekoneum.com).

Ruoka-alan koordinaatiohankkeen valtakunnallista ruoka-alan tilastointia varten on koottu Etelä-Savon tiedot. Valtakunnallinen tilastoaineisto julkaistiin joulukuussa 2020 ja se löytyy aitojamakuja.fi-sivustolta.

Etelä-Savon luomukooste

Luomualan kehittäjien pyynnöstä koostettiin Luomu Etelä-Savossa –katsaus, joka julkaistiin 15.9.2020 ja löytyy hankkeen sivuilta (xamk.fi/kuarvi), Ekoneum ry:n sivuilta (ekoneum.com) ja Pro Luomun sivuilta (proluomu.fi).

Luomukooste käännettiin englanniksi, Organic food in South Savo, 2021, ja se löytyy hankkeen sivuilta (xamk.fi/kuarvi) ja Ekoneum ry:n sivuilta (ekoneum.com).

Tuotekehitysselvitys

Etelä-Savon elintarvikealan jatkojalostuksen edistämiseksi koostettiin ”Elintarvikkeiden tuotekehitys ja asiantuntijapalvelut” -selvitys. Selvityksessä tuodaan esille tuotekehitysprosessin eri vaiheisiin liittyviä palveluita ja asiantuntijatahoja erityisesti Etelä-Savosta ja lähialueilta. Selvitys on julkaistu 14.12.2021 ja se löytyy hankkeen sivuilta (xamk.fi/kuarvi) ja Ekoneum ry:n sivuilta (ekoneum.com).

Aitoja makuja –sivustolle on tarkastettu ja päivitetty 177 yrityksen tiedot ja ylläpidetty tapahtumatietoihin Etelä-Savon osalta tietoja.

Tavoite: Koostettuja aineistoja Etelä-Savon ruokasektorista, 1 aineisto / vuosi, aluetta koskevien tietojen julkaiseminen valtakunnallisella aitojamakuja.fi-sivustolla, 120 yritystä osallistuu

Toteutunut: Hankkeen aikana on julkaistu 3 tilastoaineistoa, joista yksi on julkaistu myös englanniksi. Valtakunnallista tilastointia varten on koottu aineisto Etelä-Savosta. Lisäksi on laadittu selvitys tuotekehityspalveluista ja tuotekehitysasiantuntija-avusta.

Aitoja Makuja –sivujen päivitys on hankkeessa vuosina 2019 ja 2020, jolloin on päivitetty 177 yrityksen tiedot ja ylläpidetty tapahtumatietoja Etelä-Savon osalta.

Työpaketti 3. Etelä-Savon ruokasektorin yhteistyön ja tiedonkuluntehostaminen

Systemaattinen toimintatapa Etelä-Savon ruoka-alan kehittämiseen

Tavoite: Hankkeen tavoitteena oli tehostaa yhteisen osaamis pohjan hyödyntämistä alan kehittämisessä, tunnistaa alueen ruokasektorista ja toimintaympäristöstä nousevia kehittämistarpeita ja -aloitteita ja luoda uusia toimintatapoja yhteistyöhön ja elinkeinotoiminnan edistämiseen.

Hankkeen toimenpiteet:

Laaja-alaisen verkostoitumisen ja systemaattisen yhteistyön toimintamallin luomiseksi järjestettiin kaksi alueellista tilaisuutta. Tilaisuuksiin kutsuttiin kuntien elinkeinotoiminnasta vastaavat ja alueen toisen asteen ammatillista koulutusta antavat tahot (SamiEdu ja Esedu).

- 3.6.2019 Savonlinnassa, paikalla 7 henkilöä (3 kuntien elinkeinotoiminnan edustajaa ja 4 kehittäjää).
- 11.6.2019 Mikkelissä, paikalla 9 henkilöä (2 elinkeinotoiminnan edustajaa, 3 koulutuksen edustajaa ja 4 ruoka-alan kehittäjää).

Aluetilaisuuksissa kartoitettiin paikallisten toimijoiden näkemyksiä Etelä-Savon ruoka-alan kehittämistarpeista ja millainen olisi toivottava toimintatapa alueen ruoka-alan kehittämiseen – toivottiin matkailufoorumin kaltaista tilaisuutta.

Etelä-Savon Maakuntaliiton toimeksiantona Ekoneum ry ja KURVI-hanke oli mukana käynnistämässä Etelä-Savon ruoka-alan rakenteiden kuvaamista. Sidosryhmätilaisuus järjestettiin verkkototeutuksena 30.3.2020 yhteistyössä MikroX-hankkeen kanssa, 19 osallistujaa.

Etelä-Savon ruoka-alan rakenteiden kuvaaminen jatkui syksyllä 2020 klusterityöpajoina, joita ELMO-hanke toteutti yhteistyössä Ekoneum ry:n kanssa. Työpajojen suunnittelupalavereja oli 3 kpl, 19.11.2020 (4 osallistujaa), 1.12.2020 (6 osallistujaa), 8.12.2020 (2 osallistujaa).

Työpajoja järjestettiin etäyhteyksin 3 kpl (13.11.2020, 3.12.2020 ja 11.12.2020) ja niiden vetäjänä toimi Jannie Vestergaard (SenseOfNordicFood). Työpajoihin osallistui 18 ruoka-alan toimijaa.

Tavoite: 3 tilaisuutta/vuosi, 8 henkilöä/tilaisuus

Toteutus: 2 tilaisuutta vuonna 2019, yhteensä 16 osallistujaa. Vuonna 2020 järjestettiin 4 tilaisuutta, joihin osallistui 18-19 henkilöä kuhunkin tilaisuuteen. Vuonna 2021 yhteistyötilaisuudet on järjestetty Uudistuva ja kasvava Etelä-Savon ruoka-ala – URAKKA -hankkeessa.

Ekoneum ry:n toimijaverkoston laajentaminen

KURVI-hankkeen tavoitteena oli Etelä-Savon elintarviketalouden kehittämissyhdystys Ekoneum ry:n toimijayhteisö laajeneminen. Tämä toteutui, kun Etelä-Savon Koulutus Oy Esedu liittyi Ekoneumin jäseneksi vuoden 2020 alussa ja ProAgria Etelä-Savo vuoden 2021 alussa.

Osallistumisia muihin hankkeen toimenpiteiden kannalta keskeisiin tilaisuuksiin:

Elintarvikejalostuksen kansainvälisiin markkinoihin tutustuminen Miksei Mikkelin järjestämällä Grune Woche -massumatkalla 20.-23.1.2019 Berliinissä. Messuista ennakkotiedottaminen.

Maaseudun kehittämisen uudet suunnat tilaisuus 6.11.2018 Ely-keskus, CAP27-tilaisuus 9.4.2019 Ely-keskus, ELY:n Alueelliset kehitysnäkymät tilaisuus.

KURVI-hankkeen ja Ekoneum ry:n toiminnan esittely 12.4.2019 Yliopistokeskuksen toimijoille: HY Ruralia-instituutti, MUC.

Palaveri yhteistyöstä Miksei Mikkelin kanssa 10.6.2019.

Esedun koolle kutumat tapaamiset 5.6.2019 ja 12.8.2019: Luke, HY Ruralia-instituutti, MTK, MikseiMikkeli, ProAgria Etelä-Savo, aiheena toimijoiden yhteistyön lisääminen ja keskinäinen tiedon välittäminen.

Alueelliset kehitysnäkymät –tilaisuus 4.3.2020, Etelä-Savon Ely-keskus

Toiminnanjohtaja Taina Harmoinen esitteli Etelä-Savon ruoka-kärkeä ELMO-hankkeen tilaisuudessa 19.8.2020. Koulutuksen ohjelma ja tallenteet löytyvät täältä: <https://elmoenf.eu/fi/elmo-klusterikoulutus-19-8-2020/>

Etelä-Savon alueelliset kehitysnäkymät –tilaisuus 16.9.2020, Etelä-Savon ELY-keskus
Älykkäät maaseudut – tilaisuus 2.12.2020, Etelä-Savon ELY-keskus

Uusyrityskeskus Dynamon hallitustyöskentely, 1.10.2018-31.12.2020.

Ekoneum ry toiminnanjohtajuus ja hallituksen jäsenyys, 1.10.2018-31.12.2020.

TeamFinland Etelä-Savo tapaamisiin osallistuminen, 1.10.2018-31.12.2020.

Etelä-Savon kauppakamarin Team Future -työryhmään osallistuminen, 1.10.2018-31.12.2020.

Uusia tuulia ja mahdollisuuksia - Etelä-Savon ruoka-alan uutiskirje

Tavoite: Yhteisen osaamis pohjan ja tiedonvaihdon lisääminen ja kattava tiedottaminen, erityisesti liiketoiminnan uudistaminen ja alan tapahtumista tiedottaminen.

Hankkeen toimenpiteet:

Uusia tuulia – Etelä-Savon ruoka-alan uutiskirjettä julkaistiin 15 kertaa ajanjaksolla 1.10.2018-31.12.2020.

Sisältönä on ollut ajankohtaista tietoa ruoka-alasta Etelä-Savoon liittyen, tiedotusta valtakunnallisista alan tapahtumista, alueen tapahtumista. Jakelumäärä kasvoi ensimmäisen kirjeen 60 saajasta yli 380 määrään. Uutiskirjeen saajina ovat olleet: hankerahoittajat, toimintaryhmät, kehittäjät, kouluttajat, elintarvikeyritykset, ammattikeittiöt.

Uutiskirjeen palautekyselyt

Vuosien 2019 ja 2020 lopussa tehtiin uutiskirjeen palautekyselyt. Kysely lähetettiin kaikille uutiskirjeen saajille, joista kyselyyn vastasi vajaa 20 henkilöä. Uutiskirjeessä esitellyt Etelä-Savon ruoka-alaa koskevat asiat koettiin kiinnostaviksi ja julkaisemistiheys sopivaksi. Kyselyyn vastaajat pitivät tärkeimpinä kirjeen sisällössä ruoka-alan tapahtumatietoja ja ajankohtaistietoja ruoka-alasta sekä alueen yrittäjien esittelyjä.

Tavoite: Uutiskirje 7 kertaa vuodessa yhteensä 15 uutiskirjettä, jakelu 350 henkilölle, palautekysely 2 kpl

Toteutus: Uutiskirjeen toteutus on hankkeessa toimenpiteenä vuosina 2018-2020. Toteutettiin 15 kirjettä, joiden jakelu oli keskimäärin 370 osoitteeseen. Palautekyselyjä tehtiin 2 kpl. Vuonna 2021 uutiskirjettä on julkaissut Uudistuva ja kasvava Etelä-Savon ruoka-ala – URAKKA -hanke.

Yhteisten toimenpiteiden jatkuva suunnittelu

Tavoite: Hanketoimijat luovat systemaattisen tavan, jolla järjestetyistä tilaisuuksista kerätään palautetta, tilaisuuksien hyötyä yrityksille arvioidaan ja suunnataan tulevien tilaisuuksien sisältöä ja toteutusta.

Hankkeen toimenpiteet:

Hanketoimijoiden kokouksissa arvioitu järjestettyjen tilaisuuksien onnistumista. Valtakunnallisten hankkeiden kanssa järjestetyistä tilaisuuksista on kerätty kirjallista palautetta. Tilaisuuksien onnistumista on arvioitu myös keräämällä suullista palautetta osallistujilta.

Tavoite: 1 / kk

Toteutus: Hankepalavereja on järjestetty livenä sekä etäkokouksina. Niiden lisäksi on eri toimenpiteisiin liittyen käyty puhelinkeskusteluja sekä tiivistä sähköpostiviestintää.

Tiedottaminen

Hanke laati tiedotussuunnitelman syksyllä 2018. Hankkeen tilaisuuksien ja tuloksien ensisijainen tiedotuskanava on ollut Ekoneum-sivusto, www.ekoneum.com, jonne esim. hankkeen uutiskirje linkitetään. Tiedottamisessa on hyödynnetty myös hankkeen toimijoiden omia tiedotuskanavia ja verkkosivuja, Maaseutukuriiria sekä sosiaalista mediaa ja paikallista mediaa (lehdet, radio, televisio).

KURVI -hankkeelle otettiin markkinointikuva, jota käytetään hankkeen viestinnässä. Hankkeelle on teetetty juliste ja roll-up sekä laadittu oma verkkosivu osoitteeseen www.xamk.fi/kurvi, jonne on tallennettu hankkeen tilaisuuksien materiaalit sekä hankkeen julkaisut.

Hankkeen koostama uutiskirje Uusia tuulia – Etelä-Savon ruoka-alan uutiskirje on toiminut hankkeen toimenpiteiden tiedotusvälineenä. Sen jakelu on noin 370 osoitteeseen. Jakelu kattaa hankkeen toiminnan kannalta sidosryhmät. Uutiskirjeen lisäksi tapahtumista on tiedotettu suoraan sähköpostitse.

Medianäkyvyys:

- Kestävä paikallinen ruoka yleisötapahtumissa -julkaisuun 2019 kirjoitettu artikkeli (Harmoinen, Taina): "Paikallinen ruoka tapahtuminen ruokatarjonnassa" <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-344-220-7>
- Kestävä paikallinen ruoka yleisötapahtumissa -julkaisuun 2019 kirjoitettu artikkeli (Harmoinen, Taina ja Savolainen, Miia): "Ruokaelämys vahvistaa kävijän kokemusta tapahtumasta" <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-344-220-7>
- Elintarvikkeiden valmistus työllistää yhä monia Mikkelin seudulla, Länsi-Savo, 6.1.2020. Artikkelissa käytetty aineistona KURVI-hankkeessa tehtyä tilastoaineistoa. <https://lansi-savo.fi/uutiset/talous/e8242a2f-1105-4911-88f7-24b3b8914606>
- Aitoja Makuja –lehteen kirjoitettu artikkeli (Harmoinen, Taina ja Rautiainen, Teija): "Etelä-Savon ruoka-alaa kehitetään yhdessä", 22.4.2020. <https://aitojamakuja.lehti.fi/etela-savon-ruoka-alaa-kehitetaan-yhdessa/>
- Lähiruoka löytyy jo netistä – Sivuston olemassaolosta ei vain tiedetä, 6.8.2020, Taina Harmoinen, Länsi-Savo, nettilehti <https://lansi-savo.fi/mielipide/lukijalta/9de9a540-93e9-4b6f-9bb5-9ef190833b94>
- Lähiruoka löytyy jo netistä – Sivuston olemassaolosta ei vain tiedetä, 7.8.2020, Taina Harmoinen, Länsi-Savo, printtilehti
- Mediatiedote 15.9.2020. Ruokasektorin liikevaihto nousi lähes miljardiin euroon Etelä-Savossa
- Turakkalan puutarha maustaa ruoat yrteillään – Juvalaisyrittystä ei tuotenimellä tunneta mutta se on esimerkki ruokasektorin erikoistumisesta, 16.9.2020, Länsi-Savo, nettilehti <https://lansi-savo.fi/uutiset/talous/bd1e934f-3d4f-4b5c-8b33-83b242eccd39>
- Turakkalan puutarha maustaa ruoat yrteillä -artikkeli, 17.9.2020, Länsi-Savo, sivut: etusivu ja 4

3. Resurssit

Hankkeen resursseina on ollut hankeorganisaatioiden työaika yhteensä 3,01 HTV. Hankkeen projektipäälliköiden lisäksi hankkeen toimenpiteiden toteuttamiseen on osallistunut muita asiantuntijoita hankeorganisaatioista.

4. Toteutuksen organisaatio

Hankkeen toteuttajina olivat Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu, Helsingin yliopisto, Ruralia-instituutti ja Luonnonvarakeskus. Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu on hankkeen koordinaattori ja osatoteuttajia ovat Luonnonvarakeskus ja Helsingin yliopiston Ruralia instituutti. Yhteistyöstä on laadittu yhteistyösopimus.

5. Kustannukset ja rahoitus

Hankkeen kokonaisbudjetti oli 247 691,80 euroa. Hankkeen toteutuneet kustannukset olivat 242 759,51 euroa, joka on vajaa 5 000 euroa budjetoitua pienempi. Osatoteuttajista Helsingin yliopiston Ruralia-insituutti tulee hakemaan vielä maksuun lomarahat 1.4.-31.12.2021, jotka maksetaan heinäkuussa 2022.

Toteutuneet kustannukset yhteensä

	Budjetti	1.10.2018- 30.8.2019	1.9.2019- 30.4.2020	1.5.- 31.12.2020	1.1.- 31.12.2021	Yhteensä
Henkilöstö- kustannukset	185 557,00	44 502,44	47 757,28	47 176,95	43 597,81	183 034,48
Palkkiot	100,00	91,76	0,00	0,00	0,00	91,76
Vuokrat	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Ostopalvelut	17 501,12	3 794,68	6 224,74	2 139,00	3 546,47	15 704,89
Flat rate	44 533,68	10 680,59	11 461,75	11 322,57	10 463,47	43 928,38
Yhteensä	247 691,80	59 069,47	65 443,77	60 638,52	57 607,75	242 759,51

6. Raportointi ja seuranta

Hankkeen toteutumista on seurattu hanketoimijoiden kokouksissa sekä ohjausryhmässä.

Hankkeen ohjausryhmän jäsenet:

Etelä-Savon ELY-keskus, yritysasiantuntija Jukka Kotro
 Etelä-Savon Koulutus Oy, ravintola- ja cateringalan opettaja Terttu Pulkkinen
 Etelä-Savon maakuntaliitto, ohjelmapäällikkö Jyrki Kuva
 Etelä Savon Yrittäjät, Satu Jalvanti-Hannikainen
 Helsingin yliopiston Ruralia-instituutti, hankekoordinaattori Hanna-Maija Väisänen
 Itä-Suomen Palvelutukku, toimitusjohtaja Tarja Kankkunen
 Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu, tutkimuspäällikkö Teija Rautiainen
 Luonnonvarakeskus, johtava tutkija Anne Pihlanto
 MTK-Etelä-Savo, toiminnanjohtaja Vesa Kallio
 Osuuskauppa Suur-Savo, marketkaupan johtaja Iiro Siponen
 ProAgria Etelä-Savo, toimitusjohtaja Heikki Pahkasalo, varalla palvelu- ja kehitysjohtaja Pekka Häkkinen

Ohjausryhmä valitsi ensimmäisessä kokouksessaan 19.2.2019 puheenjohtajaksi Terttu Pulkkinen ja varapuheenjohtajaksi Vesa Kallion ja sihteeriksi Taina Harmoisen. Ohjausryhmän kokouksiin osallistuvat myös hanketoimijat: Taina Harmoinen Xamk, Riitta Kaipainen HY Ruralia-instituutti ja Pirjo Kivijärvi Luke.

Ohjausryhmien kokouksia oli yhteensä 7. Ohjausryhmän kokous on ollut 19.2.2019, 8.10.2019, 13.2.2020, 3.6.2020, 22.9.2020, 10.2.2021 ja 18.2.2022.

Hankkeen tavoiteindikaattoreja on seurattu suunnitelmallisesti ja raportoitu kerran vuodessa rahoittajalle.

7. Toteutusolelutukset ja riskit

Hankkeen suunnitteluvaiheessa hankkeen toteuttamiseen liittyviin riskeihin kirjattiin sitoutumattomuus yhteistyöhön tai yhteistyötahojen huono saavutettavuus, kohderyhmän heikko kiinnostus hankkeen toimenpiteiden aiheista, yrittäjien kiireet, hankehenkilöstön pitkät poissaolot ja hankkeen taloushallintoon liittyvät riskit. Näihin riskeihin laadittiin varautumissuunnitelmat, joilla riskien syntyä on myös pystytty ennakoimaan.

Hankesuunnitteluvaiheessa ei osattu ennakoida maailmanlaajuisia covid-pandemiaa, joka toi monenlaisia haasteita sekä myös mahdollisuuksia KURVI-hankkeen toteuttamiseen. Hyvin nopeasti etäkokoustaminen ja etätilaisuudet tulivat normaaliksi arjeksi niin hanketoimijoiden kuin myös hankkeen kohderyhmänä olevien yrittäjien keskuuteen. Osittain pandemian aiheuttamien uusien toimintamallien luominen aiheutti hankkeen toiminnan jatkamisen vuodelle 2021.

8. Yhteistyökumppanit

Hanke teki laajasti yhteistyötä eri toimijoiden kanssa Etelä-Savon alueella ja valtakunnallisesti muun muassa eri tilaisuuksien järjestämisen yhteydessä.

Yhteistyötahot:

Arktiset Aromit - Arktiska Aromer ry
 Enonkosken kunta
 Etelä-Savon elintarviketalouden kehittämissyhdystys Ekoneum ry
 Etelä-Savon ELY-keskus
 Etelä-Savon Koulutus Oy, Esedu
 Etelä-Savon maakuntaliitto
 Etelä-Savon sosiaali- ja terveystalouden kuntayhtymä
 Foodwest Oy
 Itä-Savon koulutuskuntayhtymä, SAMledu
 Itä-Suomen yliopisto
 Joroisten kunta
 Juvan kunta
 Kehitysyhtiö Savogrow Oy
 Maataloustuottajain Etelä-Savon Liitto MTK-Etelä-Savo ry
 Mathantverk i Finland rf, Suomen artesaaniruoka ry
 Mikkelin kaupungin liikelaitos Otavia
 Mikkelin kaupunki
 Mikkelin kehitysyhtiö Miksei Oy
 Mikkelin Seudun Uusyrityskeskus ry
 Motiva Oy
 Pro Luomu ry
 ProAgria Etelä-Savo ry
 Puumalan kunta
 Rajupusu Leader ry
 Ruokavirasto
 Savonlinnan Hankekehitys Oy
 Savonlinnan kaupunki
 SKAL Itä-Suomi ry
 Turun yliopisto
 Vaasan Yliopisto

Yhteistyö ruoka-alan opetuksen kanssa

Restonomiopiskelija Paula Kemppi suoritti osan opintoihin liittyvästä harjoittelusta KURVI-hankkeessa. Restonomiopiskelijoita, 5 opiskelijaa, osallistui Ruokaketjun Tulevaisuustärskyt – Visioita vastuullisuuteen –tilaisuuden hävikkiruokatarjoiluiden suunnitteluun ja toteuttamiseen. Opiskelijoita, 4 opiskelijaa, oli myös suunnittelemassa Ruokaketjun Tulevaisuustärskyt – Visioita vesiviisauteen –tilaisuuden toteutusta.

Restonomiopiskelija Paula Kemppi teki KURVI-hankkeen toimeksiantona opinnäytetyönruoka-alan yritysten yhteistyöstä.

9. Tulokset ja vaikutukset

KURVI-hankkeen keskeisiksi tuloksiksi asetettiin seuraavat asiat:

- Etelä-Savon yrityksissä uusien teknologioiden haltuunotto helpottuu ja niitä osataan hyödyntää yritysten kehittämisessä ja johtamisessa.
- Tilaisuudet saattavat yhteen toimijoita mahdollistaen yhteistyön koko ruokajärjestelmässä.
- Yhteistyöllä muiden valtakunnallisten hankkeiden kanssa Etelä-Savo pääsee osaksi kansainvälisen osaamisen kehittämisen ja kasvualojen sekä uusien elinkeinojen valtakunnallista kehitystyötä.
- Etelä-Savon ruokatoimijoiden välinen yhteistyö tiivistyy.
- Hanke tuottaa seitsemän kertaa vuodessa ilmestyvän Etelä-Savon ruoka-alan uutiskirjeen yhteisen osaamis pohjan lisäämiseksi ja siitä tiedottamiseksi.

Saavutetut tulokset

Teknologian ja uuden tiedon haltuunoton helpottamiseksi hanke suunnitteli ja toteutti yhdessä muiden maakunnallisten hankkeiden kanssa Ruokaketjun tulevaisuustärskyt -tilaisuuksia, joiden aiheet valittiin ajankohtaisista yritystoimintaan liittyvistä asioista: visioita tulevaisuuden ruoantuotantoon ja kannattavaan yritystoimintaan, vastuullisuus, vesiasiat ja lisäksi yksi tilaisuus käsitteli Etelä-Savon ruoka-alaa ja sen kehitysnäkymiä tilastojen ja yritysten näkökulmasta. Tilaisuuksista kerätty palaute oli erittäin positiivista ja niiden sisältöä pidettiin hyödyllisenä. Järjestettyjen tilaisuuksien määrässä jäätin suunnitellusta, mutta tilaisuuksien osallistujien kokonaismäärä ylitti asetetut tavoitteet.

Demo-tilaisuuksien kautta uutuustietoa välitettiin sekä tuotantoon että tuotteiden markkinointiin. Demo-tilaisuuksia järjestettiin enemmän kuin oli tavoitteena ja myös osallistujamäärät ylittyivät. Tilaisuuksien asiasisällöistä tehtiin myös videoita, jotta tieto olisi mahdollisimman laajan joukon saatavilla silloin, kun kukin sitä tarvitsee. Osaa videoista onkin katsottu jo lähes 1 500 kertaa.

Tulostavoitteissa korostuu monessa kohdassa yhteistyön lisääntyminen ruoka-alan toimijoiden kesken. Tämä toteutui hankkeen aikana hyvin. Hanke toteutti valtakunnallisten ruoka-alan hankkeiden kanssa Etelä-Savossa aluetilaisuuksia ja välitti uutiskirjeessä hankkeiden asioita Etelä-Savoon. Hankkeen muiden tilaisuuksien: Ruokaketjun tulevaisuustärskyt, demo-tilaisuudet ja demovideot, toteuttamisessa tehtiin laajasti yhteistyötä niin valtakunnallisten kuin maakunnallisten hankkeiden ja hanketoimijoiden kanssa.

Etelä-Savon ruoka-alan yhteistyön tiivistyminen näkyy konkreettisesti Etelä-Savon elintarviketalouden kehittämissyhdystys Ekoenum ry:n toiminnassa. Hankkeen systemaattisen Etelä-Savon ruoka-alan kehittämisen yhteistyön tuloksena Ekoneum ry:n liittyi sen 20 toimintavuoden jälkeen kaksi uutta jäsentä: Etelä-Savon Koulutus Oy ja ProAgria Etelä-Savo. Yhteistyön edistämisen tuloksena voidaan pitää myös kiinnostuksen heräämistä Etelä-Savon ruoka-alan klusterin

perustamiseen. Ruokaklusterityöpajoissa, jotka järjestettiin yhteistyössä Etelä-Savon maakuntaliiton ELMO-hankkeen kanssa, osallistui lähes 20 ruoka-alan toimijaa. Klusterityöpajat innostivat Ekoneum ry:n toimijat käynnistämään ”Klusterilla elinvoimaa Etelä-Savon ruoka-alalle” -hankkeen, jossa ruokaklusteri muodostetaan. Ruokaklusterin myötä Etelä-Savon ruoka-ala pääsee osaksi kansainvälisiä kasvualustoja.

Etelä-Savon ruoka-alan tiedonvälityskanavaksi lanseerattiin Uusia tuulia Etelä-Savon ruoka-alalle uutiskirje, joka toimitettiin seitsemän kertaa kunkin hankevuoden aikana. Nykyisessä laajassa uutisvirrassa on hyvä välittää tärkeimmät ruoka-alaa ja Etelä-Savon tapahtumista kertovat tiedot kootusti. Tämän vahvistivat myös uutiskirjeen palautekyselyyn vastanneet henkilöt.

Hankkeen tavoitteen oli alueen ruokasektorin sekä pk-yritysten näkyvyyden parantaminen ja ruoka-sektoria koskevan tiedon saatavuuden edistäminen. Hanke tuotti tavoitteidensa mukaisesti kaksi Etelä-Savon ruokasektorin tilastoaineistoa, joiden lisäksi koottiin valtakunnallista tiedottamista varten maakunnan ruokasektorin tiedot. Näiden lisäksi koottiin Etelä-Savon luomutiedot yhteen aineistoon, joka käännettiin myös englanniksi. Jatkojalostuksen lisäämiseksi hanke työsti selvityksen Etelä-Savon ja lähialueen tuotekehitystiloista ja tuotekehityspalveluista.

Tiedottaminen Etelä-Savon ruoka-alasta on näkynyt mediaan kirjoitetuissa ja median kirjoittamissa artikkeleissa ja siten osaltaan lisännyt Etelä-Savon ruoka-alan tunnettuutta.

Kooste hankkeen toimenpiteiden määrällisistä tavoitteista ja toteutumisesta

	Tavoite 1.10.2018-31.12.2020, jatko aika 31.12.2021 saakka		Toteutunut 1.10.2018-31.12.2021	
Toimenpide	Tilaisuuksia	Osallistujat	Tilaisuuksia	Osallistujat
Työpaketti 1. Uusia mahdollisuuksia liiketoimintaan ja verkostoitumiseen				
Tulevaisuustärskyt	6	30 / vuosi eli yhteensä 60	4	202, joista yrittäjiä 35
Demo-tilaisuudet	4	35 yritystä	8 tilaisuutta 4 demo-videota	noin 150, joista yritysten edustajia noin 50-70
Työpaketti 2. Etelä-Savo yhteistyöllä osaksi valtakunnallista ruoka-alan kehittämistoimintaa				
Hankeyhteistyö			28 hanketta	
Aluetilaisuudet	6		4	
Tiedontuotanto	1 / vuosi, yhteensä 2		4 tilastoa, joista yksi käännetty englanniksi 1 selvitys	
Aitoja Makuja - sivuston päivitys		120 yritystä		177 yritystä

Työpaketti 3. Etelä-Savon ruokasektorin yhteistyön ja tiedonkulun tehostaminen				
Systemaattinen toimintatapa Etelä-Savon ruoka-alan kehittämiseen	7	8 henk. / tilaisuus, yhteensä 56	6 tilaisuutta ja 3 suunnittelu-palaveria	93
Ekoneum ry:n toimijaverkoston laajentaminen			2 uutta toimijaa Ekoneum ry:ssä	
Uutiskirje, julkaisu	7 / vuosi, yhteensä 15	350	15 kpl	360-370
Uutiskirje, palautekysely	2 kpl		2 kpl	

10. Esitykset jatkotoimenpiteiksi

Hanke oli suunniteltu kestävänsä vuoden 2020 loppuun, mutta korona-tilanteen takia osa toimenpiteistä viivästyi ja hankkeelle haettiin jatkoaikaa vuoden 2021 loppuun. Hankkeessa suunniteltua ja toteutettua Ruokaketjun tulevaisuustärskyt -tilaisuuksien konseptien toteuttamista on jatkettu Uudistuva ja kasvava Etelä-Savon ruoka-ala – URAKKA -hankkeessa. Samoin URAKKA-hankkeessa on jatkettu Uusia tuulia – Etelä-Savon ruoka-alan uutiskirjeen toimittamista.

Etelä-Savon ruoka-alan yhteistyön edistämistä ja tekemistä kansainvälisesti tunnetuksi jatketaan vuoden 2021 lopulla käynnistyneessä Klusterilla elinvoimaa Etelä-Savon ruoka-alalle -hankkeessa.

Kumppanuudella ruokasektorille vuorovaikutusta ja innovatiivisuutta – KURVI -hankkeen monipuoliset toimenpiteet vahvistavat käsitystä, että hankkeiden väliseen yhteistyöhön pitää jatkossakin löytyä mahdollisuuksia ja resursseja mm. tiedonvälitykseen.

Maailman ruoantuotanto kehittyä vauhdilla, mutta samalla lisääntyvät myös ruoantuotannon maailmanlaajuiset haasteet. Uutta tietoa ja teknologiaa tarvitaan entistä enemmän. Tietoa pitää pystyä välittämään monikanavaisesti. Tieto pitäisi löytyä myös helposti ja mielellään yhdestä paikasta.

Jotta ruoantuotannon merkitys konkretisoituu mahdollisimman hyvin, niin tilastoaineistoista pitää pystyä kokoamaan selkeitä konkreettisia analyysejä Etelä-Savon ruoka-alasta. Yhä useampi kehittäjätaho ja yrittäjä toimivat kansainvälisissä verkostoissa, joten olisi hyvä saada näitä aineistoja myös ainakin englanniksi.

Etelä-Savon raaka-ainetuotanto on laajaa ja kun siihen lisätään vielä monipuoliset luonnon antimet, niin voidaan puhua runsaasta ruoka-aitasta. Näitä alueen upeita raaka-aineita pitäisi entistä enemmän jalostaa ja saada niistä lisäarvo jäämään maakuntaan. Hankkeessa koottiin selvitys tuotekehitykseen liittyvistä palveluista ja asiantuntija-avusta. Etelä-Savon Koulutus Oy Esedun tiloihin on saatu Leevi-tuotekehitystilat. Näistä yrittäjä saa tietoa ja myös mahdollisuuksia jalostuksen kehittämiseen, mutta jalostusasteen nostaminen edellyttää konkreettista tukea, apua ja neuvontaan: elintarvikkeiden jatkojalostuksen tutkimusta, kehittämistä ja kaikin tavoin edistämistä.

11. Allekirjoittajat ja päiväys

Mikkelissä 18.2.2022

Taina Harmoinen

Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu

Riitta Kaipainen

Helsingin yliopiston Ruralia-instituutti

Pirjo Kivijärvi

Luonnonvarakeskus

